

W

**WORKING
PAPERS**

319

**Rendibilitat social dels serveis públics educatius.
Una proposta d'anàlisi per a Sant Feliu de Llobregat**

**MARTA ROVIRA
ENRIC SAURÍ
XAVIER BONAL**

Institut de Ciències Polítiques i Socials
Adscrit a la Universitat Autònoma de Barcelona

Rendibilitat social dels serveis públics educatius.
Una proposta d'anàlisi per a Sant Feliu de Llobregat

MARTA ROVIRA
UOC

ENRIC SAURÍ
UAB

XAVIER BONAL
UAB

WP núm. 319
Institut de Ciències Polítiques i Socials
Barcelona, 2013

L'Institut de Ciències Polítiques i Socials (ICPS) és un consorci creat l'any 1988 per la Diputació de Barcelona i la Universitat Autònoma de Barcelona, institució aquesta última a la qual hi és adscrit a efectes acadèmics.

"Working Papers" és una de les col·leccions que edita l'ICPS, previ informe del corresponent Comitè de Lectura, especialitzada en la publicació –en la llengua original de l'autor– de treballs en elaboració d'investigacions socials, amb l'objectiu de facilitar-ne la discussió científica.

La seva inclusió en aquesta col·lecció no limita llur posterior publicació per l'autor, el qual manté en tot moment la integritat dels seus drets.

Aquest treball no pot ésser reproduït sense el permís de l'autor.

Edició: Institut de Ciències Polítiques i Socials (ICPS)
Mallorca, 244, pral. 08008 Barcelona (Espanya)
<http://www.icps.cat>

© Marta Rovira, Enric Saurí, Xavier Bonal

ISSN: 1133-8962
DL: B-10186-2012

INTRODUCCIÓ. PER QUÈ “RENDIBILITAT SOCIAL”?

Des de fa un temps es parla en l'àmbit de la gestió pública de la necessitat d'avaluar (per tal d'assegurar) el “retorn social” de les polítiques públiques. El concepte de “retorn social” fa referència a la idea que els recursos públics que s'inverteixen en un determinat servei o àmbit de gestió han de tenir un impacte positiu en la societat. S'entén així que han de representar una aportació amb efectes visibles en la qualitat de vida de les persones, o en la pal·liació de les desigualtats. Per tant, s'està plantejant fins a quin punt els objectius de les polítiques públiques s'assoleixen, la qual cosa requereix □ i no és un tema que actualment es doni per fet □ que s'avaluï.

Però com s'avalua el retorn social? Com es mesura l'impacte social d'una política pública determinada? A Catalunya s'han fet alguns intents per conceptualitzar i mesurar aquest retorn, per exemple, en l'àmbit de la cultura a través d'estudis encarregats pel Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya¹. Així mateix, també en l'àmbit de la recerca s'han dut a terme estudis sobre el retorn social de la recerca, per exemple per part de l'Agència d'Informació, Avaluació i Qualitat en Salut (AIAQS)². En el mateix sentit, des de fa un temps algunes institucions apliquen la metodologia SROI (*Social Return on Investment*), un sistema de medició del retorn de la inversió en polítiques o iniciatives socials, en termes econòmics. És a dir, que es mesura l'impacte de la inversió en termes econòmics de l'ajut públic que rep una cooperativa, o de les polítiques socials d'un ajuntament³. Aquesta metodologia requereix la participació dels beneficiaris de la inversió, que han de poder donar raó dels canvis experimentats a causa de la inversió.

Però què passa quan no coneixem els beneficiaris d'una inversió pública? Una altra pregunta encara més fonamental en el cas que ens ocupa en aquest article és: ¿què passa quan es tracta d'un servei públic amb vocació universal, però que només utilitza una part de la ciutadania? Fins ara ens havíem preocupat per la “rendibilitat econòmica” d'aquests serveis públics que tenen un destinatari difús, pensant en la seva sostenibilitat, plantejant-nos amb bon criteri quantes places es podien oferir en funció dels recursos públics disponibles (per això encara actualment l'oferta de places d'escola bressol no cobreix tota la demanda potencial, ni tampoc en el cas de les escoles municipals de música).

1 IGOP-UAB (2008). *El retorn social de les polítiques culturals*. Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació. Generalitat de Catalunya. Marta Rovira-Martínez (2010). *L'impacte social del Tercer Sector Cultural*. Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació. Generalitat de Catalunya. CEUPS-UB (2010). *Els contractes programa dels equipaments culturals. Governança, eficiència i retorn social del sistema públic d'equipaments culturals de Catalunya*. Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació. Generalitat de Catalunya.

2 Adam, Paula; Permanyer-Miralda, Gaietà; Pons, Joan M.V. (2010). “L'impacte social de la recerca biomèdica a Catalunya”. *Nota d'economia* 97-98. 3r quadrimestre 2010. Adam, Paula i Peramyer-Miranda, Gaietà (2009). *És la recerca biomèdica una bona inversió social? L'avaluació de l'impacte social de la investigació mèdica*. CT07/2009. Agència d'Avaluació de Tecnologia i Recerca Mèdiques. Departament de Salut. Generalitat de Catalunya.

3 Narrillos, Hugo (2012). *Economia Social. Valoración y medición de la inversión social (método SROI)*. Ecobook Editorial del Economista.

Però si partim de la premissa que els recursos públics són limitats (i ara més que mai!), cal preguntar-se sobre l'impacte de la inversió possible en funció de les necessitats socials existents. Per tant, cal preguntar-se sobre el perfil dels beneficiaris dels serveis públics educatius i les seves necessitats. Es tracta, com diem, d'uns serveis als quals pot accedir d'entrada tota la ciutadania, però que a la pràctica pateixen restriccions per manca d'oferta. Aquest ajustament de la demanda a l'oferta, però, fins a quin punt és aleatori i fins a quin punt afecta uns sectors socials determinats?

Així doncs, es tracta de plantejar la sostenibilitat d'un servei públic, no només a partir de la seva rendibilitat econòmica, sinó dels beneficis socials que produeix de forma immediata. Quines són les persones, els col·lectius socials o simplement els perfils socioeconòmics que es beneficien dels serveis públics educatius? Fins i tot si un servei és deficitari econòmicament pot ser legítimament sostenible en la mesura que corregeix desigualtats socials i genera oportunitats que beneficien les persones i la societat. En el cas de l'educació, a més a més, es tracta d'un servei públic que té una incidència demostrada en aspectes com la igualtat d'oportunitats a llarg termini, és a dir, que genera un benefici social de llarg recorregut⁴. A Catalunya, s'escolaritza prop d'un 30% dels infants de 0 a 2 anys⁵. A Catalunya el 42% de les places d'educació 0-3 són públiques. A partir dels 3 anys, aquest percentatge puja fins als 63%. En el cas de les escoles de música, segons les dades de l'estudi realitzat per Núria Sempere el 2006⁶, la xifra d'escoles de música (sostingudes o reconegudes pel Departament d'Educació) se situa en 159 a tot Catalunya el curs 2003-04, amb una mica més de 20.000 alumnes que hi feien formació. D'altra banda, en el darrer Informe anual sobre l'estat de la Cultura i de les Arts a Catalunya publicat pel CONCA, de 2011, s'indicava que hi havia a Catalunya 196 escoles d'ensenyaments musicals. Aquestes xifres no inclouen, però, els centres d'ensenyaments musicals privats que no estan reconeguts pel Departament d'Educació o que no tenen la categoria pròpiament dita d'"escola": estudis, professors particulars, etc.

Pel que fa a l'alumnat, els càlculs que ofereix Sempere l'any 2006 porten a deduir que només l'1,2% de la població catalana fa activitats musicals en centres públics o privats (el 0,3% només en centres públics), una dada que se situa per sota de la mitjana dels països de la UE (1,35%) i molt lluny d'altres països de l'entorn. Tanmateix, segons Sempere, la capacitat d'atracció de les escoles de música a Catalunya és important, ja que en aquelles poblacions on s'han obert centres d'ensenyaments musicals, els percentatges

4 Les dades de l'informe PISA de l'OCDE mostren que el rendiment escolar és netament superior entre els adolescents que van accedir a una escola bressol. I això s'explica, en part, pels guanys que genera des del punt de vista dels estímuls cognitius o de la motivació per a l'aprenentatge. No cal dir que aquests guanys són especialment decisius per a infants provinents de situacions de pobresa o d'entorns familiars amb baix capital educatiu. Vegeu l'Informe *Escolarització de 0 a 3 anys a Catalunya. Informe extraordinari*, del Síndic de Greuges (2007), així com els informes de l'OCDE *Early Childhood Education and Childcare, ECEC. L'informe L'estat de l'educació a Catalunya. Anuari 2011* (2012), de la Fundació Jaume Bofill, confirma la relació directa entre l'educació de 0 a 3 anys i els itineraris formatius complets en les famílies amb menys recursos.

5 Dades de l'Informe *Escolarització de 0 a 3 anys a Catalunya. Informe extraordinari*, del Síndic de Greuges (2007).

6 Sempere, Núria (2006). *Escoles Municipals de Música: educació musical i acció cultural a Catalunya*. Diputació de Barcelona. Àrea d'Educació.

són molt més elevats que la mitjana, sobretot en poblacions petites com Santa Maria d'Oló (4,22%), Ivars d'Urgell (3,87%) o Mora d'Ebre (3,65%).

L'ACCESSIBILITAT EN L'ÚS DELS SERVEIS EDUCATIUS MUNICIPALS: MÉS ENLLÀ DE LA DEMANDA

Malgrat el que acabem de dir, pot sorprendre que es plantegi una qüestió com aquesta si es té en compte que l'accés als serveis educatius d'escola bressol segueix uns criteris que no hauria de beneficiar a cap perfil social concret. Concretament, l'accés als serveis educatius d'escola bressol està establert a tot Catalunya a partir d'uns barems determinats pel govern de la Generalitat (Resolució ENS/315/2012, de 23 de febrer). Els criteris que atorguen una major puntuació a l'hora d'accedir a les escoles bressol són: existència de germans/es escolaritzats/des al centre educatiu, que el domicili habitual estigui al municipi o que el lloc de treball d'un dels pares sigui al municipi, quan el nucli familiar sigui beneficiaris de l'ajut de la renda mínima d'inserció o en cas de família nombrosa o monoparental.

Ara bé, malgrat que aquests criteris tenen en compte les famílies amb menys renda o que tenen una situació més vulnerable (monoparentals, famílies nombroses, etc.), cal assenyalar que el major pes dels criteris no equitatius basats en el lloc de residència i la possibilitat de tenir d'altres germans en el centre, per sobre dels criteris d'anivellament social per renda generen una dinàmica on quasi bé la totalitat de la població que demanda una plaça pública té la possibilitat, en funció dels criteris objectius fixats, d'obtenir-la. D'altra banda, el fet que es tracti d'un servei que s'ha de pagar, amb una quota fixa cada mes, fa que les famílies amb menys renda fàcilment decideixin no utilitzar aquest servei, o fer-ho només en cas de necessitat per qüestions laborals. Així, la suma de criteris no econòmics, l'aleatorietat establerta en el sorteig de les places i la inhibició per part de les famílies amb menys recursos econòmics, converteix aquest procediment en un sistema que perjudica les famílies amb rendes més modestes.

Malgrat que molts municipis estableixen una política d'ajuts a les famílies amb menys recursos, no és clar que els serveis públics educatius d'escola bressol i música estiguin atenent correctament tots els trams de renda. De manera que aquesta lògica de topall generada per uns criteris laxes acaba produint una situació d'aleatorietat que té poc a veure amb criteris d'equitat. I els ajuts que els ajuntaments destinen a cobrir el cost del menjador o les quotes per aquelles famílies que tenen més dificultats econòmiques són només un element de correcció. No és clar, doncs, que es compleixi l'objectiu de garantir de forma equitativa l'accés a les escoles bressol i de música, corregint les desigualtats per raons econòmiques de les famílies. Per tal de tenir un indicador concret i real del compliment d'aquest objectiu ens cal conèixer, doncs, el comportament de la demanda. En el cas dels serveis públics educatius municipals de música i d'escola bressol es tracta d'una oferta educativa que no comprèn els trams obligatoris. I per tant, les famílies poden escollir si volen utilitzar fer-ne ús. Una pregunta pertinent, doncs, és quin perfil social de famílies fan ús d'aquesta oferta pública.

D'altra banda, també cal considerar com l'oferta de places afecta el comportament de la demanda. La distribució entre oferta privada i oferta pública pot afavorir una distribució de la demanda en un sentit o un altre. Cal suposar que una oferta de places pública, que cobreixi un percentatge elevat dels potencials usuaris, produirà una composició més àmplia de perfils de renda entre les famílies usuàries, mentre que una oferta pública més restringida portarà a competir més directament amb l'oferta privada per cobrir les necessitats de les famílies i tindrà menys capacitat d'abastar la diversitat de perfils socials de la població.

En el cas del municipi de Sant Feliu de Llobregat, la composició de l'oferta educativa de 0 a 3 anys dibuixa un escenari en què l'oferta pública és clarament dominant. Si bé l'oferta està composta per 4 escoles bressol municipals i 4 de privades, el sector privat té menys capacitat d'absorbir la demanda potencial. Així, el curs 2011-2012, el sector públic oferiria 393 places d'educació 0-3 anys, per 245 places del sector privat.

Taula 1. Oferta pública i privada de places d'educació 0-3 anys

	Places	%
E.B. Municipals	393	61,6
E.B. Privades	245	38,4

Font: Ajuntament de Sant Feliu de Llobregat

L'oferta de places per al curs 2011-2012 situa la taxa d'escolarització d'infants de 0 a 3 anys en el 43,8%, però amb força diferències segons l'edat dels infants. La taxa d'escolarització és molt baixa fins al primer any, mentre que a partir del primer any gairebé la meitat dels infants són escolaritzats, i a partir del segon any la taxa arriba al 69%. Cal tenir en compte, a més, els infants que són escolaritzats en altres municipis (on els pares treballen) i que no es poden comptabilitzar.

Taula 2. Alumnat escolaritzat el curs 2011-2012

	Cens	Places E.B. Municipals	Places Centres Privats	Total escolarització	% Població escolaritzada
0-1 nascuts 2011	348	31	22	53	15,2%
1-2 nascuts 2010	548	136	98	234	42,7%
2-3 nascuts 2009	509	226	125	351	69,0%
TOTAL	1.405	393	245	638	43,8%

Font: Ajuntament de Sant Feliu de Llobregat

Amb tot, la demanda de places d'escola bressol municipal que no pot ser atesa per manca de places presenten uns índexs prou elevats, ja que se situen entre el 20% i el 30% de la demanda, segons les edats i els anys. Així doncs, malgrat l'existència d'una oferta privada al municipi, l'oferta pública és clarament preferent si es tenen en compte les sol·licituds de places realitzades per les famílies. De fet, com explicarem més

endavant, les famílies tendeixen a demanar plaça en primera instància a les escoles bressol municipals al març-abril, atès que si no ho fan en els terminis establerts no podran optar-hi, per acabar de prendre una decisió final al setembre, quan tenen més informació sobre la seva situació familiar i laboral per a valorar l'opció entre l'escola bressol pública o privada.

Taula 3. No admesos a les Escoles Bressol Municipals en la preinscripció. Cursos 2009-2012

Cursos	0 anys	1 any	2 anys	Total	% demanda no admesa
2009-10	10	55	41	106	21,67%
2010-11	16	99	25	140	26,76%
2011-12	6	87	58	151	27,75%

Font: Ajuntament de Sant Feliu de Llobregat

En els darrers anys el municipi ha anat incrementant les places oferides per tal de cobrir aquesta demanda potencial no satisfeta. Pel que fa al curs 2012-2013, s'han ofert 474 places entre les diferents escoles bressol públiques. Amb aquest augment de l'oferta pública, sumat al lleuger augment de l'oferta privada, fa que durant el curs 2012-2013 hi hagi un total de 765 places d'escola bressol a Sant Feliu de Llobregat. D'aquesta manera, la taxa d'escolarització d'infants de 0 a 3 anys ha passat a ser del 52%, és a dir, 8 punts més que en el curs anterior.

Com hem dit abans, cal plantejar-se si aquest diferencial entre oferta i demanda està essent un factor limitant per a algun perfil social. En tot cas, la hipòtesi és que no hauria de ser un factor que afectés la composició social de les famílies que fan ús de l'escola bressol municipal. I en tot cas, la hipòtesi és que, si hi ha diferències socials, aquestes es trobaran entre les famílies que "decideixen" fer ús de l'escola bressol i les que en prescindeixen. Aquesta qüestió ens porta a plantejar-nos també fins a quin punt l'educació de 0 a 3 anys està esdevenint realment universal (com faria pensar la tendència dels municipis a incrementar l'oferta de places d'acord amb la demanda).

En el cas de l'Escola Municipal de Música, que és l'altre servei educatiu analitzat, no es produeix una demanda no satisfeta, ja que l'escola ha atès totes les sol·licituds d'inscripció en els darrers cursos i de fet ha tingut fins ara un volum de matriculacions per sota del seu potencial (el curs 2011-12 tenia 222 alumnes). En tot cas, es tracta d'un servei públic que competeix amb l'oferta privada, i del qual podríem suposar que ajuda a corregir les desigualtats socials oferint quotes més econòmiques. Però caldrà analitzar el perfil social de les famílies que inscriuen els seus fills als ensenyaments musicals de l'escola municipal per tal de contrastar aquesta hipòtesi. Val a dir que l'Escola Municipal de Música està passant per un procés de reforma que pretén canviar tant la metodologia dels ensenyaments musicals com el perfil de l'alumnat.

D'altra banda, des de l'any 2006 fins el 2012 hi ha hagut un seguit d'increments en

les matrícules i els preus dels cursos. Es tracta d'un increment que, en la major part dels cursos i serveis ofertats, oscil·la pels voltants del 14%. La qüestió clau, en aquest cas, és veure l'afectació sobre l'alumnat i les famílies d'aquests increments i, especialment, com pot afectar un futur augment de les taxes tenint en compte l'eliminació progressiva de la subvenció per alumne per part de la Generalitat de Catalunya.

ELS PERFILS SOCIALS DELS USUARIS DE LES ESCOLES BRESSOL MUNICIPALS. UN PRIMER ESTUDI

No és habitual que els ajuntaments es preocupin d'obtenir dades sobre el perfil social dels usuaris dels serveis públics. Tanmateix, per conèixer la rendibilitat social d'un servei públic és imprescindible disposar d'aquest tipus de dades. Altrament no es pot conèixer quin ventall de perfils socials són els que utilitzen realment un servei públic. Conèixer els públics presents i els públics absents d'un servei d'escola bressol, per exemple, ens pot indicar si l'objectiu de donar accés a les famílies amb menys recursos a l'educació infantil s'està acomplint.

Les dades es poden obtenir de dues maneres. D'una manera sistemàtica, mitjançant el procés d'inscripció, en el qual les famílies ja aporten dades personals. Fàcilment es poden incorporar dades sobre la professió dels pares i el seu nivell d'instrucció, així com l'adreça i la zona de la ciutat en què viuen. Per aquestes dades cal mantenir el secret estadístic, de manera que només es puguin utilitzar de forma agregada.

Una altra manera d'aconseguir les dades és mitjançant una enquesta específica. Pel que fa al servei d'Escoles Bressol de Sant Feliu de Llobregat, en el moment de començar l'estudi no es tenien dades que permetessin caracteritzar l'estatus socioeconòmic de les famílies. Per això es va decidir dur a terme una enquesta entre les famílies usuàries de les quatre escoles bressol municipals. No va ser possible realitzar la mateixa enquesta a les escoles bressol privades.

Per a la realització de l'enquesta es van tenir en compte dos tipus de públics. D'una banda, les famílies que eren usuàries de les escoles bressol municipals en aquests moments. I d'altra banda, les famílies que eren potencialment usuàries i que havien rebut la informació sobre la matrícula per part de l'Ajuntament de Sant Feliu de Llobregat. Es va dur a terme una enquesta que contenia algunes variants per a cadascun d'aquests públics. Així, sobre la base d'una mateixa bateria de preguntes, s'ha adaptat cada qüestionari a les especificitats dels dos grups de la mostra.

L'estructura del qüestionari responia a tres eixos bàsics de preguntes, obertes i tancades, que permetien obtenir indicadors sobre les decisions que prenen les famílies sobre l'escolarització dels fills i filles de 0 a 3 anys, i com aquestes decisions estan determinades pel seu perfil socioeconòmic.

- Característiques i situació familiars: edat dels fills/es, barri de residència, situació laboral, nivell d'estudis dels pares, nivell de renda, etc.

- Tria d'escola i tipus d'escolarització: preferències en la tria d'escola, motius, tipus d'horaris, etc.
- Opcions de les famílies sobre quotes i canvis en el tipus d'escolarització: canvis en els horaris realitzats durant el curs, opinions sobre la quota que poden pagar, etc.

Taula 4. Mostra a partir de les famílies de Sant Feliu que tenen fills d'entre 0 i 3 anys

Univers objecte d'estudi	1.400 individus (famílies de Sant Feliu de Llobregat que tenen fills d'entre 0 a 3 anys i per tant són susceptibles de voler escolaritzar-los)
Dimensió de la mostra	368 Enquestes
Marge d'error (hipòtesi més desfavorable)	+/-4%* (en el cas de mostreig probabilístic o aleatori)
Nivell de confiança	95,5%* (z=2)
Tipus de mostreig	Aleatori simple
Tipus d'entrevista	Entrevista per mitjà d'un qüestionari d'estructura mixta (amb preguntes obertes i tancades)

En total es van recollir 366 respostes, 213 de les quals provenien de famílies ja usuàries de les escoles bressol, i les altres 153 eren de famílies que havien rebut la comunicació per a la preinscripció, és a dir, que podien estar inscrites a les escoles bressol privades o bé a cap escola bressol.

Taula 5. Mostra resultant de les respostes a l'enquesta

	Nombre	%
Famílies potencialment usuàries	153	41,8
Famílies dels alumnes inscrits a les Escoles Bressol	213	58,2
Total	366	100,0

Les respostes es van obtenir mitjançant qüestionaris en paper subministrats juntament amb la informació sobre la preinscripció o recollides directament a les jornades de portes obertes de les quatre escoles bressol municipals. De fet, va ser aquest darrer el sistema utilitzat majoritàriament, la qual cosa ens diu que les famílies que van respondre l'enquesta també eren les més interessades en inscriure els seus fills a una escola bressol municipal. Algunes enquestes també van ser recollides mitjançant qüestionari electrònic disponible a internet. Pel que fa a les famílies usuàries, el nombre de respostes per escola va ser força elevat i va superar el 50% en totes les escoles menys en una. La distribució desigual de la mostra entre les escoles es va considerar no rellevant per a l'anàlisi, puix que aquest es va fer globalment per tota la mostra o en tot cas per cada escola, com es veurà.

El perfil social de les famílies usuàries i potencialment usuàries de les escoles bressol municipals

A partir de les respostes obtingudes, es pot definir el perfil de les famílies usuàries i potencialment usuàries de les escoles bressol municipals. Vam decidir en un primer moment tractar les dades conjuntament perquè teníem en compte que les famílies potencialment usuàries que van respondre (almenys el 95%) volien inscriure els seus fills a l'escola bressol. Vam considerar que això ens permetia disposar d'una mostra més àmplia a l'hora d'extreure conclusions sobre els perfils de les famílies potencialment usuàries.

Pel que fa a la caracterització de les famílies, les dades més rellevants són les referides al nivell de renda, al nivell d'estudis i a la situació laboral. Aquest tipus d'indicadors ens poden ajudar a comprendre quins són els perfils de famílies predominants a les escoles bressol municipals. I alhora, juntament amb altres preguntes de l'enquesta, ens poden ajudar a comprendre com la crisi està afectant les opcions d'escolarització de les famílies.

Pel que fa a les dades de renda, cal tenir en compte que es tracta de les dades declarades per part dels enquestats, i per tant que responen a una interpretació un pèl subjectiva de cada família o persona, malgrat que es tracti de xifres. La distribució dels grups de renda resultants de l'enquesta, ens indica una representació força elevada dels grups de nivells alts de renda, especialment de més de 40.000 € d'ingressos a l'any. Això ens permet intuir que les famílies que opten per l'opció de l'Escola Bressol estan per sobre de la mitjana de nivell de renda de la població.

Taula 6. Nivell de renda de les famílies usuàries i potencialment usuàries de les Escoles Bressol Municipals

	Nombre	%
Menys de 25.000 €	96	26,2
Entre 26.000 € i 39.000 €	148	44,4
Més de 40.000 €	94	25,7
No sap / No contesta	28	7,7
Total	335	100,0

Pel que fa al nivell d'estudis d'aquestes famílies, cal observar també un elevat percentatge de pares amb estudis universitaris, especialment entre les dones, en què destaquen les diplomatures i graus de cicle curt, i alhora doctorats i màster, en relació amb els homes.

Taula 7. Nivell d'estudis assolits de les famílies usuàries i potencialment usuàries de les Escoles Bressol Municipals

	Estudis del pare		Estudis de la mare	
	Nombre	%	Nombre	%
Sense estudis	4	1,1	2	0,5
Estudis primaris	46	12,6	21	5,7
Educació Secundària Obligatòria (ESO)	23	6,3	8	2,2
FP o Batxillerat	159	43,4	138	37,7
Diplomatura	45	12,3	100	27,3
Llicenciatura	64	17,5	67	18,3
Doctorat o màster	15	4,1	24	6,6
No sap / No contesta	10	2,7	6	1,6
Total	366	100	366	100

Almenys pel que fa a la resposta obtinguda, que cal considerar prou representativa, la situació laboral de les famílies que opten per l'escola bressol municipal és clarament el d'un perfil una mica més estable que el de la mitjana de Sant Feliu de Llobregat. Si tenim en compte les dades d'atur, només un 8,5% dels homes es troba en aquesta situació. Tot i que cal considerar que aquesta xifra és molt elevada, en comparació amb la mitjana de l'atur masculí de Sant Feliu de Llobregat (15,7%, abril de 2012), la dada d'atur dels pares que opten per les escoles bressol és la meitat. En canvi, pel que fa a les dones, la incidència de l'atur està per sobre i se situa en el 17,4%, mentre que en la mitjana de Sant Feliu de Llobregat és el 16,5% (abril de 2012).

Taula 8. Situació laboral de les famílies usuàries i potencialment usuàries de les Escoles Bressol Municipals

	Situació laboral del pare		Situació laboral de la mare	
	Nombre	%	Nombre	%
Empresari	7	1,9	1	0,3
Autònom	42	11,5	11	3,0
Treballa per compte d'altri	258	70,5	268	73,2
A l'atur	31	8,5	63	17,2
Pensionista o jubilat	2	0,5	2	0,5
No sap / No contesta	26	7,1	21	5,7
Total	366	100,0	366	100,0

Comparació amb les dades de Sant Feliu de Llobregat

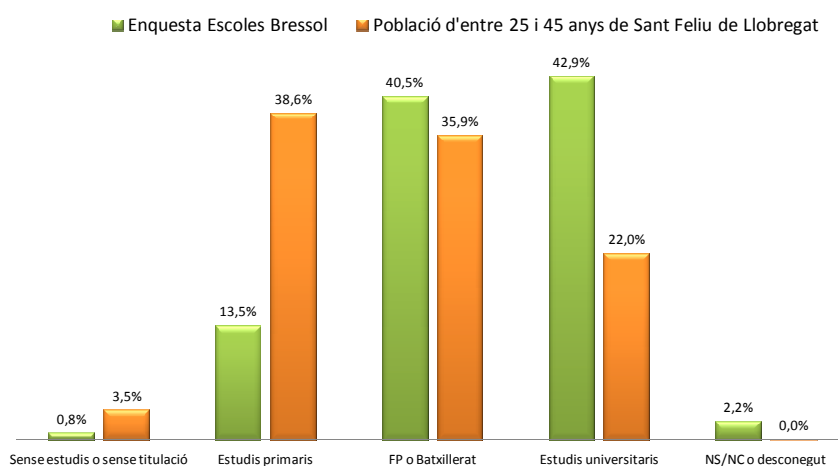
Tot i que aquestes dades ens donen un perfil d'usuaris amb un estatus socioeconòmic força elevat respecte a la població mitjana, la veritable mesura de contrast ens la donaria una comparació amb les dades globals de l'univers de famílies amb fills de

0 a 3 anys. Malauradament aquesta dada no està disponible. És per això que s'han utilitzat les dades del padró municipal per establir un univers de població el més aproximat possible. És a dir, s'han extret les dades referides a les persones que tenen entre 25 i 45 anys, que comprèn les edats en què de forma general es tenen fills de 0 a 3 anys. D'aquesta manera s'evita sobretot un biaix d'edat en la comparació del nivell d'estudis, ja que el nivell d'estudis actual de la població a Catalunya és un indicador molt afectat per l'edat, atesos els forts canvis que s'han produït en els darrers trenta anys pel que fa a l'accés a l'educació superior.

Els tres ítems que permeten comparar les dades del padró municipal són els nivells d'instrucció, l'activitat (situació laboral) i el lloc de naixement de les dues poblacions. Això ens permetrà comparar la població usuària de les escoles bressol amb el total de la població de Sant Feliu de Llobregat. Aquesta comparació ha de permetre fixar la distància o proximitat de les famílies usuàries i potencialment usuàries (és a dir, que majoritàriament han assistit a les jornades de portes obertes prèvies a la inscripció) de les escoles bressol en relació a la mitjana poblacional. És a dir, ens permetrà entendre el nivell d'inclusió social que tenen les escoles bressol municipals.

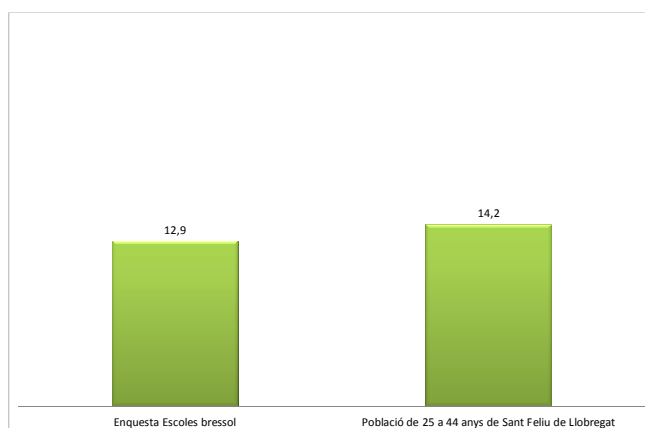
Com es pot observar a la gràfica següent, el nivell d'estudis universitaris és molt més elevat entre les persones usuàries o potencialment usuàries de les escoles bressol que en la resta de la població de la mateixa edat resident a Sant Feliu de Llobregat. Aquest resultat ens permet deduir que hi ha una relació directa entre el nivell d'instrucció i la preferència per portar els fills a l'escola bressol municipal. La nostra hipòtesi és que aquesta tendència també es produiria en el cas de les famílies usuàries de les escoles bressol privades. És a dir, que la propensió a escolaritzar els fills de 0 a 3 anys està estretament vinculat amb el nivell d'instrucció dels pares i la seva propensió a invertir en educació.

Gràfica 1. Comparació entre el nivell d'estudis de l'enquesta de les Escoles Bressol i de la població de Sant Feliu de Llobregat de 25 a 45 anys.

Si observem les dades comparades sobre activitat laboral, encara tindrem més pistes sobre el perfil d'usuaris que tenen les escoles bressol municipals. La taxa d'atur és lleugerament menor que pel que fa a la població de les franges d'edat de 25 a 45 anys de Sant Feliu de Ll. Tanmateix, el que ens ha cridat l'atenció és el fet que no hem trobar perfils de població inactiva vinculada a la separació dels rols familiars (mestresses de casa o la seva versió masculina). Això no exclou, però, altres motius d'inactivitat laboral. És a dir, que independentment de la situació laboral concreta, majoritàriament el perfil de famílies usuàries de les escoles bressol està condicionat per la inserció dels seus membres al mercat de treball (93% actius). Aquest fet esdevé lògic si tenim en compte que, en bona mesura, les famílies vinculen principalment l'escolarització dels fills de 0 a 3 anys a la necessitat de conciliar l'àmbit familiar i laboral. Les raons estrictament educatives no esdevenen, en aquest cas, l'element discriminador.

Gràfica 2. Comparació entre la taxa d'atur de la població de Sant Feliu de Llobregat i la de l'enquesta de les Escoles Bressol

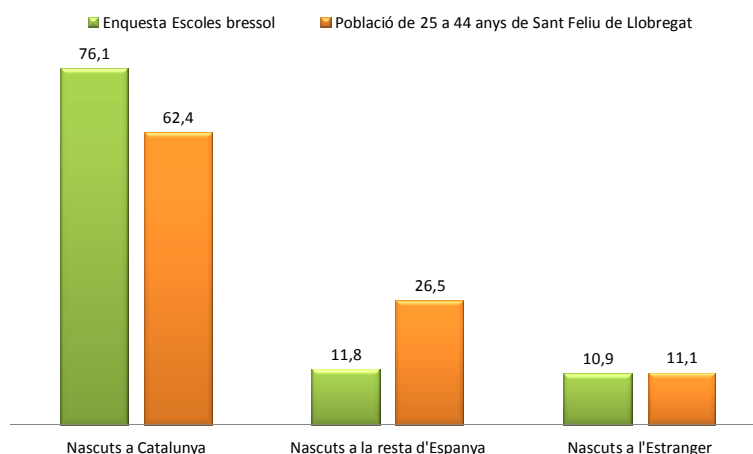

Aquesta lògica de la conciliació ens permet suposar que en aquelles famílies en què un dels progenitors es dedica a les tasques de la llar, no es recorre a l'escola bressol com a suport educatiu per als infants de 0 a 3 anys.

Finalment, el darrer factor comparat ha estat el lloc de naixement. En aquest cas, les variacions no són gaire significatives. Un 76,1% dels pares i mares són nascuts a Catalunya, un 11,8% nascuts a la resta de l'Estat espanyol i un 10,9% en un altre país. La comparació amb la mitjana de Sant Feliu de Llobregat ens permet veure un cert diferencial, que cal atribuir a un factor d'edat. Les persones amb fills d'entre 0 i 3 anys són majoritàriament nascudes a Sant Feliu o Catalunya (unes amb pares nascuts a Catalunya i d'altres amb pares procedents de les migracions dels anys seixanta del segle XX). En canvi, el percentatge de famílies usuàries d'origen estranger (10,9%) és quasi bé el mateix percentatge de població estrangera de Sant Feliu de Llobregat (11,1%). Tanmateix, cal tenir en compte que aquest percentatge pot canviar molt segons el

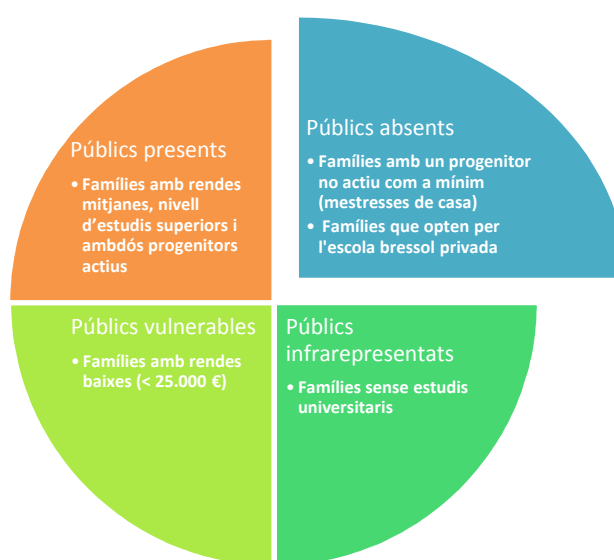
districte. Així, el districte 7 (Mas Lluí), que aporta un nombre significatiu d'usuaris de les escoles bressol municipals, només hi ha un 5% de nascuts a l'estranger.

Gràfica 3. Comparació entre el lloc de naixement de la població de Sant Feliu de Llobregat i dels enquestats de les Escoles Bressol Municipals

La identificació dels públics absents a les escoles bressol municipals

Per tant, aquestes dades ens mostren uns perfils de famílies que tenen un estatus socioeconòmic més elevat que la resta de la població. Si complementem aquests resultats amb altres dades que ens aporta l'enquesta (dificultats per pagar el menjador, reducció dels horaris d'escolarització, etc.), podem obtenir una imatge força completa dels públics absents i dels públics presents a les escoles bressol públiques. En aquest sentit, podem deduir, a partir de les dades obtingudes, els perfils absents, així com també els perfils de famílies que no són absents però que estan infrarepresentades. I finalment, si tenim en compte la situació econòmica (i la quota que creuen que podrien pagar), així com els canvis que les famílies han realitzat en les opcions d'escolarització (respecte del menjador, que representa un cost addicional a la quota), podem deduir els públics presents, els vulnerables, els infrarepresentats i finalment els absents.

Gràfica 4. Públics presents i absents de les Escoles Bressol Municipals

Com hem pogut veure gràcies a l'enquesta realitzada, el públic predominant a les Escoles Bressol Municipals són les famílies en què ambdós progenitors treballen. Tot i la major incidència de l'atur en les dones, cal inferir dels resultats de l'estudi que les mares que porten els fills a les escoles bressol tenen la intenció de treballar quan trobin feina. També cal inferir dels resultats dels grups de discussió, i de la consulta a les famílies que no es van inscriure el curs 2011-2012 malgrat haver obtingut plaça, que el preu no és un factor d'inhibició en la majoria d'aquests casos.

Així doncs, ens trobem amb un perfil de les persones usuàries que majoritàriament tenen rendes mitjanes, un nivell d'estudis superiors i en què ambdós progenitors estan al mercat laboral, treballant o en recerca de feina. L'índex d'atur és menor que la mitjana de Sant Feliu de Llobregat en el cas dels pares i igual a la mitjana de Sant Feliu de Llobregat en el cas de les mares.

Per contra, ens apareixen com infrarepresentats les famílies amb ambdós membres a l'atur, amb rendes baixes i nivell d'estudis baixos (20% de perfil social baix). També descobrim com a infrarepresentat el barri de Can Calders, un barri amb un percentatge de població estrangera per sobre de la mitjana de Sant Feliu de Llobregat (16%) i amb un nivell d'instrucció més baix respecte de la resta de barris. Can Calders i Can Maginàs només aporten el 7,4% de l'alumnat de l'escola bressol. En canvi, el barri de La Salut, malgrat tenir un perfil socioeconòmic baix, aporta percentualment més alumnes a l'EBM.

Com a contrast, els públics absents de les Escoles Bressol Municipals són sense cap mena de dubte aquelles famílies en què hi ha algun progenitor que no és actiu

laboralment (cal suposar majoritàriament mestresses de casa). En aquests casos, l'opció entre treballar i no fer-ho pot estar condicionada per diferents raons, però una d'elles pot ser precisament el fet d'optar per no treballar si el cost que representa treballar i escolaritzar els fills no es considera que compensi prou econòmicament.

Un altre perfil de famílies que no escolaritzen els fills a les Escoles Bressol Municipals són les que opten per les escoles bressol privades. El fet de no tenir dades sobre aquestes famílies ens limita. Malgrat això, les consultes fetes entre les famílies que, malgrat tenir plaça a l'EBM no s'hi van inscriure el curs 2011-2012, ens indica diverses raons per optar per la privada: manca de plaça a la pública, preferència per un centre privat, proximitat i flexibilitat d'horaris. Aquesta flexibilitat de les escoles bressol privades és un factor que determina la inscripció de famílies en què els pares tenen jornades laborals llargues, rígides i difícils de conciliar, però que malgrat tot opten per treballar abans que abandonar el mercat laboral. Segurament són el perfil potencialment perdut de les Escoles Bressol Municipals, ja que es tracta de famílies treballadores, sense recursos per contractar una persona que s'ocupi dels fills durant les hores que no cobreix l'Escola Bressol Municipal, però que en canvi han de pagar quotes més elevades a l'escola bressol privada per poder conciliar la cura dels fills i la feina⁷.

Hi ha un conjunt de famílies que classifiquem com a "públics vulnerables" perquè en els resultats de l'enquesta ens indiquen que podrien abandonar l'escola bressol per qüestions econòmiques. És el grup de famílies que ja ha abandonat el servei de menjador o que ha reduït l'horari d'escolarització per motius econòmics (18%). El 36,5% de les famílies de rendes baixes han pres aquesta opció. I segons l'evolució de la conjuntura econòmica, cal preveure que aquesta situació afecti a més famílies en els pròxims cursos. Alhora, un 64% d'aquestes famílies diuen que poden pagar menys del que preveuen que hauran de pagar de quota d'Escola Bressol. De fet, un percentatge elevat de famílies preveu que pugui treure els fills de l'Escola Bressol (27,5%) o del menjador (34,1%), o bé reduir l'horari (14,4%) en cas que la seva situació econòmica empitjori. Com més baix és el nivell de renda més probable és que la resposta sigui afirmativa en aquest sentit.

ELS PERFILS SOCIALS DELS USUARIS DE L'ESCOLA MUNICIPAL DE MÚSICA. CONSTATAció D'UNA HIPÒTESI

En el cas de l'escola municipal de música, podem fer una anàlisi semblant dels perfils socials representats. Cal tenir en compte que en aquest cas el comportament de la demanda és més "lliure", atès que els estudis musicals són una tria de les famílies que es fa mitjançant una activitat extraescolar, sovint en competència amb altres activitats que es realitzen a les mateixes franges horàries, com ara les esportives o l'aprenentatge d'idiomes.

⁷ Tanmateix, com diem, aquesta dada hauria de ser contrastada mitjançant una enquesta que permetés conèixer més aproximadament el perfil social de les famílies que porten els fills a les escoles bressol privades.

Tenint en compte les dades que ja hem esmentat de l'estudi de Sempere i de l'informe del CONCA, podem deduir que en els últims anys hi ha hagut un augment de l'alumnat d'estudis musicals opcionals. Tanmateix, tal com ens indiquen aquestes xifres, el percentatge de famílies que inscriuen els seus fills en aquest tipus d'ensenyaments és molt baixa (entre l'1% i el 4% de les famílies, segons el municipi). Per això ens hem de preguntar per què, si en general la població no para atenció als ensenyaments musicals, ho fan aquestes famílies? En la sociologia de l'educació, una de les explicacions que s'han formulat és la de Pierre Bourdieu sobre la distinció cultural. Segons Bourdieu, el comportament social en relació a la formació es pot interpretar com una estratègia de les classes mitjanes amb un elevat nivell d'instrucció (i per tant d'estatus cultural) per fer que els seus fills adquireixin un capital cultural elevat, tant o més que els dels pares, de manera que es reproduïxi la seva distinció social (i el valor del seu capital cultural en termes relatius a la resta de la població)⁸.

En el cas de l'escola municipal de música de Sant Feliu de Llobregat, l'anàlisi realitzada a través de l'enquesta realitzada a les famílies ens porta a confirmar aquesta hipòtesi. És a dir, les famílies que en són usuàries tenen un perfil social en què destaca l'alt percentatge de pares amb estudis universitaris, que inclouen al seu torn un elevat percentatge de nivells d'estudis de màster o doctorat. En total, més d'un 80% de les famílies tenen algun dels seus progenitors o ambdós amb estudis universitaris (diplomatura, llicenciatura, enginyeria o doctorat).

Taula 9. Nivell d'estudis del pare i la mare segons l'antiguitat de l'alumnat

	Estudis pare	Estudis mare
Sense estudis	0,6%	0,0%
Primaris	2,3%	3,4%
ESO	2,8%	0,6%
FP o Batxillerat	36,4%	22,5%
Diplomatura	21,0%	31,5%
Llicenciatura	26,1%	32,6%
Doctorat o màster	10,8%	9,6%
Total	100,0%	100,0%

Els resultats de l'enquesta també mostren un clar predomini de l'ocupació com a professionals o enginyers (entre un 53% les mares i un 64% els pares). I alhora hi estan infrarepresentades les famílies en què els pares tenen ocupacions com a tècnics o subalterns. Aquest biaix social, que segurament és present a totes les escoles municipals de música, converteix aquest servei públic en una opció d'elit sense que aquest sigui el seu objectiu inicial.

Igual que en el cas de les escoles bressol, s'ha buscat la dada comparativa més aproximada respecte de la població de Sant Feliu de Llobregat (tot i que en aquest cas és

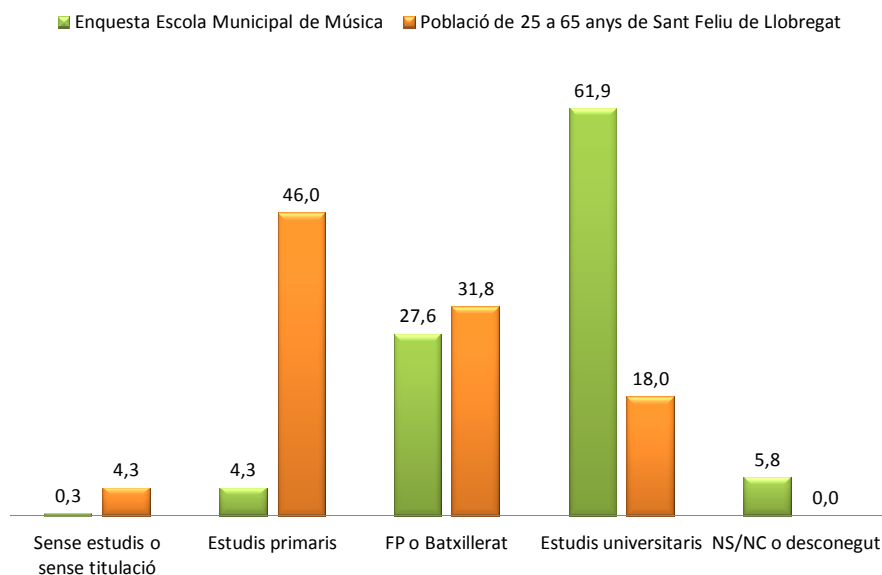
⁸ Bourdieu, Pierre (1979). *La Distinction. Critique sociale du jugement*. Le Sens Comun.

evident el *gap* social existent, tenint en compte que el 80% de les famílies tenen almenys algun progenitor amb estudis universitaris). S'ha fet l'opció de comparar les dades amb la població que té actualment entre 26 i 65 anys, és a dir, potencialment pares i mares de fills de 3 a 16 anys. De nou, les tres variables a comparar seran: els nivells d'instrucció, l'activitat (situació laboral) i el lloc de naixement d'ambdues poblacions.

En relació al nivell d'instrucció, l'anàlisi comparativa assenyala, com ja succeïa en el cas de les escoles bressol, una desviació de les famílies enquestades en relació a la mitjana poblacional. En aquest cas, les famílies usuàries de l'escola de música tenen un nivell d'instrucció molt per sobre de la mitjana de Sant Feliu de Llobregat. La dada més rellevant en aquest sentit és el percentatge de persones amb estudis universitaris, que està clarament sobrerrepresentat entre les famílies usuàries de l'escola de música. Com es pot veure a la gràfica següent, supera en molt el percentatge de persones que tenen aquest nivell d'instrucció entre la població potencialment usuària de Sant Feliu de Llobregat. De fet, observem que la majoria de les famílies que són usuàries de l'escola de música tenen un perfil universitari (62%).

Tal i com confirmen d'altres estudis de gran abast, es confirma que les famílies amb un major nivell d'instrucció aposten clarament per aquest tipus de formació no obligatòria. L'educació musical és una inversió educativa que tradicionalment realitza la classe mitjana més instruïda, en consonància amb el valor elevat que s'atorga al capital educatiu, amb una certa independència del capital econòmic. En aquest sentit, cal valorar el fet que no és només per raons econòmiques que les escoles d'ensenyaments musicals atrauen aquest perfil social, sinó que té a veure amb el tipus de *capital* en joc a l'hora de defensar la pròpia posició social i de transmetre-la als fills, tal com ha explicat molt bé mitjançant els seus estudis el sociòleg Pierre Bourdieu. Les expectatives d'aquestes famílies pel que fa a les trajectòries dels seus fills estan molt associades a l'adquisició d'un elevat capital educatiu i cultural. El fet que es disposi d'un servei públic que ofereixi aquest tipus d'ensenyaments no corregeix, d'entrada i per si sol, el fet que socialment gairebé només un tipus determinat de famílies perceben l'interès d'aquest tipus d'estudis, especialment si aquests estan basats en un concepte que reproduïx el perfil acadèmic dels estudis formals. Malgrat que la música és un llenguatge universal i present en molts registres i a tota la societat, les escoles de música ofereixen uns ensenyaments basats en aquella música socialment més distingida, més formal i més distant. Un tipus de música que no està a l'abast de qualsevol.

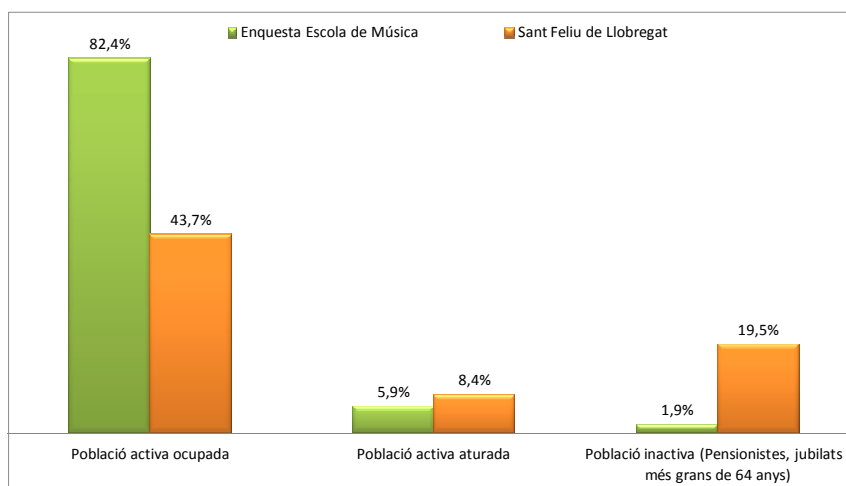
Gràfica 5. Comparació entre el nivell d'estudis de la població de Sant Feliu de Llobregat de 26 a 65 anys i de l'enquesta de l'Escola Municipal de Música

Pel que fa a l'activitat o situació laboral de les famílies usuàries de l'Escola de Música, ens trobem davant la mateixa inèrcia present en les escoles bressol municipals. En aquest cas, el 82,4% de les famílies usuàries treballa i, per tant, la població inactiva és residual. A la vegada, el percentatge d'aturats també és més baix que la mitjana de Sant Feliu de Llobregat. Així hi ha un 5,9% de persones aturades (siguin pares o mares) enfront el 8,4% de persones aturades a Sant Feliu de Llobregat. Com també hem observat en les escoles bressol, la situació d'atur recau, normalment, en un dels membres de la parella, fet que encara permet el manteniment d'aquesta opció educativa.

De nou, aquí també es dóna el binomi alt nivell d'instrucció i persones ocupades. En aquest cas es conjuguen les possibilitats econòmiques amb unes determinades expectatives culturals donades per un determinat nivell d'instrucció i, en definitiva, una determinada posició social.

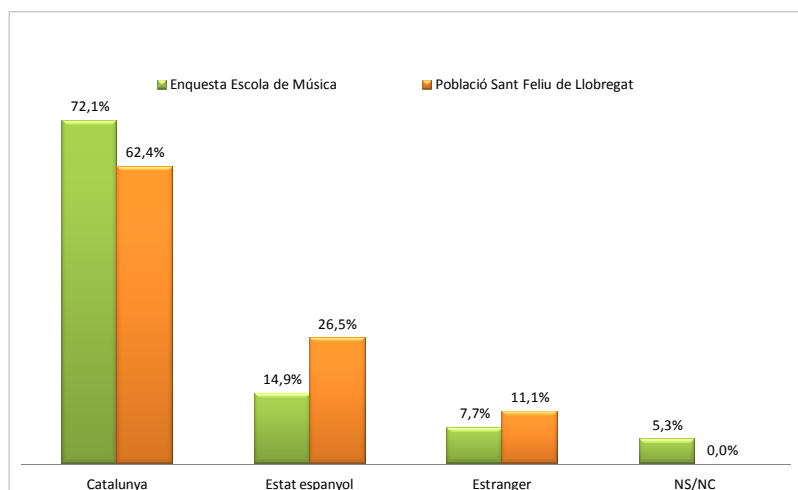
Gràfica 6. Comparació entre l'activitat de la població de Sant Feliu de Llobregat i la de l'enquesta de l'Escola Municipal de Música

La darrera variable comparada ha estat el lloc de naixement. De nou, ens trobem amb unes xifres molt semblants a les de les escoles bressol. Així, un 72,1% dels pares i mares dels infants matriculats a l'escola de música són nascuts a Catalunya, un 14,9% nascuts a la resta de l'Estat espanyol i un 7,7% en un altre país. Com en l'anterior cas, això ve donat pel factor edat. Els pares i mares que porten els seus fills a l'Escola Municipal de Música s'ubiquen en un tram generacional que els fa ésser, o bé fills de pares nascuts a Catalunya, o bé fills de pares procedents de les migracions dels anys 60 i 70 del segle passat. El lleuger increment de persones nascudes a l'Estat espanyol ve donat, sobretot, per la matriculació de persones adultes que han viscut ells mateixos el procés migratori.

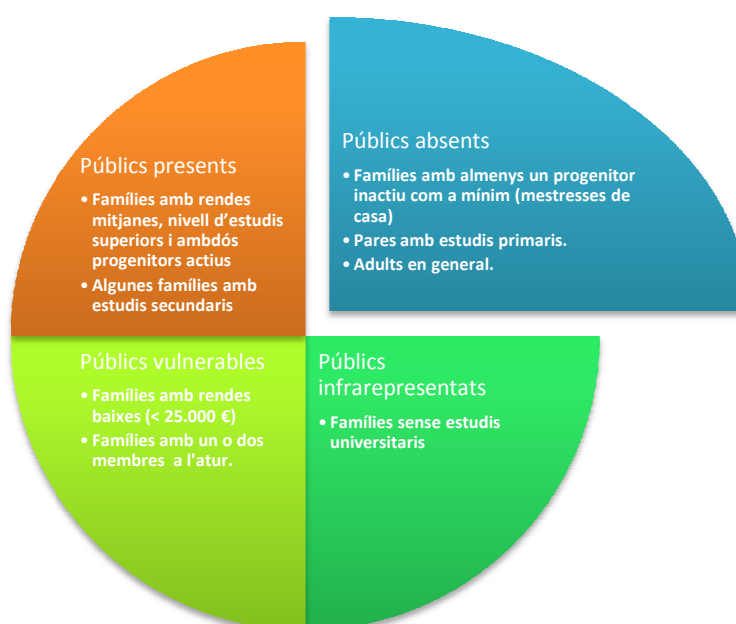
Finalment, pel que fa a les persones d'origen estranger (7,7%), el percentatge és més baix tant en relació a les escoles bressol (10,9%) com en relació al percentatge de població estrangera resident a Sant Feliu de Llobregat (11,1%). La situació de vulnerabilitat social que sovint viuen les famílies d'origen estranger (principalment aquelles procedents d'Àfrica i Amèrica del Sud) fa que no vegin l'educació musical ni com una possibilitat abastable econòmicament, ni com una possibilitat real socialment i cultural.

Gràfica 7. Comparació entre el lloc de naixement de la població de Sant Feliu de Llobregat i dels enquestats de l'Escola Municipal de Música

Al mateix temps, les dades resultants de l'enquesta ens indiquen el perfil dels públics absents. Es tracta de famílies amb un nivell baix d'instrucció (pares amb estudis primaris) i famílies en què hi ha un dels dos progenitors que no està en el mercat laboral. Gairebé en totes les famílies que porten els fills a l'Escola Municipal de Música ambdós progenitors tenen feina o l'estan buscant.

Gràfica 8. Públics presents i absents de l'Escola Municipal de Música

CONCLUSIONS. COM ES POT ASSEGURAR LA RENDIBILITAT SOCIAL DELS SERVEIS PÚBLICS EDUCATIUS?

L'anàlisi dels perfils dels usuaris dels dos serveis educatius municipals ens permet treure algunes conclusions sobre la relació entre inversió pública i equitat social, és a dir, sobre el nivell de rendibilitat social que ofereixen aquests serveis públics educatius d'un municipi concret. En aquest cas s'analitzen els de Sant Feliu de Llobregat, perquè és l'ajuntament que ha tingut interès en conèixer el nivell de rendibilitat social assolida pels seus serveis educatius. Però pensem que els resultats obtinguts es podrien traslladar a altres municipis.

Així doncs, poden deduir que en una situació en què la demanda actua de forma optativa en l'accés als serveis públics (quan es tracta de l'educació no obligatòria), hi ha unes variables que determinen el perfil socioeconòmic de les famílies beneficiàries. Tal com hem descobert en l'anàlisi de les dades obtingudes, el nivell d'instrucció és una d'aquestes variables. Els usuaris principals dels serveis públics en tots els casos són les famílies en què els progenitors tenen un nivell d'estudis elevat, amb una presència clara de professionals i tècnics mitjans. Aquest predomini de famílies amb nivells mitjans i alts d'instrucció es detecta tant a l'escola bressol com a l'escola de música. Tot i que en aquest cas, amb la nova matrícula s'ha pogut detectar una entrada de noves famílies usuàries que tenen menys nivell d'instrucció, i això implica una diversificació social dels beneficiaris del servei. El nivell d'instrucció dels pares també és elevat a les Escoles Bressol Municipals, tot i que amb variacions importants per escola.

Al mateix, temps, també es dedueix de les enquestes en els serveis educatius que es tracta majoritàriament de famílies amb uns ingressos mitjans i, en alguns casos, alts. Aquesta dada ens permet inferir que un gruix important de les famílies que opten per l'opció de les escoles bressol públiques estan per sobre de la mitjana del nivell de renda de la població. Ara bé, abans de treure conclusions sobre el poder adquisitiu d'aquestes famílies, però, cal tenir en compte la vulnerabilitat que pateixen avui fins i tot les classes mitjanes a causa de la crisi econòmica i dels nivells d'endeutament familiar. Situacions d'atur, d'increment de la pressió fiscal, de despeses derivades de la criança dels fills, de pagament d'elevades quotes hipotecàries, etc., fan que malgrat tenir un nivell d'ingressos mitjans tinguin una minvada capacitat de despesa.

Tampoc podem perdre de vista que les famílies usuàries d'aquests serveis formen part, en termes generacionals, de les cohorts que han tingut més accés als estudis, i alhora que parteixen d'uns models familiars en què ambdós progenitors, majoritàriament, treballen. Això comporta que el nivell d'ingressos estigui molt relacionat amb la situació laboral, el nivell d'estudis i la posició laboral a què aquests donen accés. Això no exclou que, en alguns casos, alguns professionals amb nivell d'estudis superiors pateixin situacions de precarietat o de sobreeducació en els seus llocs de treball.

Així, doncs, en termes generals, la població activa laboralment també fa més ús d'aquests serveis públics analitzats. Pel que fa als serveis educatius, es detecta que no hi ha presència de dones inactives (mestresses de casa). En el cas de l'Escola Bressol, això

implica un model d'ús basat en el concepte de substitució i de conciliació, i no tant una opció educativa independent de la situació laboral dels progenitors.

Al seu torn, podem parlar d'uns "públics absents". A partir de l'estudi es pot deduir que les famílies amb nivells d'instrucció més baixos, d'ingressos baixos i que mantenen estructures familiars amb una diferenciació de rols pel que fa a l'activitat laboral i de cura de la llar són les que no utilitzen els serveis públics analitzats. Això no exclou, però, que hi ha molts no usuaris que formen part dels perfils predominants, ja que no tots els ciutadans fan ús d'aquests serveis.

Davant d'aquesta realitat, l'Ajuntament de Sant Feliu de Llobregat ja ha començat a implantar algunes mesures que tenen com a objectiu assegurar un nivell més elevat d'equitat social en l'accés als serveis públics educatius. D'una banda, des del curs 2012-13 es va iniciar un procés de renovació de la línia pedagògica i de la gestió de l'Escola Municipal de Música, consistent en una obertura més gran cap a una concepte d'educació musical menys academicista i més obert a la ciutadania i a tots els perfils d'alumnat. És una línia de treball que ja ha començat a produir alguns canvis en la composició social de l'alumnat. Tanmateix, caldrà observar en el futur la profunditat d'aquests canvis.

D'altra banda, pel que fa a les escoles bressol es pretén implantar un sistema de tarifació social, que estableixi unes quotes progressives en funció del nivell de renda de les famílies. De manera que s'aminorin al màxim les barreres econòmiques d'accés al serveis educatius de 0 a 3 anys. La idea fonamental consisteix en el fet que el preu públic dels serveis educatius municipals no sigui uniforme, sinó que es determini segons la capacitat econòmica i la composició familiar de les famílies que optin al servei. La lògica de la tarifació social està calant, de fet, en els municipis catalans com a alternativa al sistema de tarifació únic amb excepcions establert fins ara. És una mesura que pot tenir certament efectes positius. Però caldrà valorar-ho amb dades, és a dir, a partir d'una anàlisi rigorosa sobre el perfil final dels usuaris, abans de poder dir que ha estat una mesura exitosa.

Cal pensar que una distribució poc equitativa dels recursos públics pel que fa als serveis d'educació electius comporta també altres problemes. Per exemple, comporta la infrautilització dels serveis, atès que les famílies poden abandonar aquests serveis a mig curs si els representa una càrrega massa forta, o bé poden decidir deixar d'utilitzar-ne una part (com és el cas del menjador a l'escola bressol). En molts casos, les famílies opten per una reducció de l'estància en el servei tot triant un tipus d'estada parcial (majoritàriament el tram dels matins) generant una infrautilització del servei en les franges de tarda. Davant aquesta infrautilització dels equipaments públics, les administracions haurien de plantejar alternatives que estimulin la màxima ocupació i optimització dels diferents equipaments. En aquest sentit, la bonificació de les jornades completes, la penalització econòmica de les franges de matins o, en alguns casos, l'eliminació de les estades parcials poden esdevenir estratègies adoptades pels serveis municipals.

Malgrat que el comportament de la demanda sempre tindrà un component de "tria" en serveis públics d'educació no obligatòria, i que no són universals, caldria plantejar-los

com a serveis que han de tenir un impacte social positiu, en termes de benestar per a les persones i la societat, i això implica obrir l'espectre d'usuaris, corregir desigualtats socials i generar processos de cohesió social a partir de la trobada en un mateix servei d'infants i famílies de diferents perfils socials.

Però la consecució d'aquest objectiu no pot estar només basat en criteris econòmics, tot i que són fonamentals. Caldrà que els municipis es plantegin també quin tipus de serveis estan oferint, a quin públic estan atraient cap aquests serveis. Sovint es pot tenir la sensació que l'oferta està condicionant un públic determinat, com en el cas de les escoles municipals de música, que poden esdevenir fàcilment un servei públic pensats i gestionats en la lògica de la classe mitjana il·lustrada. Però cal pensar que una oferta educativa musical diferent i sobretot diversa pot connectar amb altres perfils socials que viuen la música d'una altra manera. En el cas de les escoles bressol també cal pensar en models que trenquin amb la lògica de simple instrument de conciliació familiar-laboral i contribueixin a fer de l'educació de 0 a 3 anys un instrument d'oportunitats per als infants catalans.

BIBLIOGRAFIA

- ADAM, Paula; PERMANYER-MIRANDA, Gaietà: 2009, *És la recerca biomèdica una bona inversió social? L'avaluació de l'impacte social de la investigació mèdica*, CT07/2009, Agència d'Avaluació de Tecnologia i Recerca Mèdiques, Departament de Salut, Generalitat de Catalunya.
- ADAM, Paula; PERMANYER-MIRALDA, Gaietà; Pons, Joan M.V.: 2010, "L'impacte social de la recerca biomèdica a Catalunya", *Nota d'economia 97-98*. 3r quadrimestre.
- BOURDIEU, Pierre: 1979., *La Distinction. Critique sociale du jugement*, Le Sens Commun.
- CEUPS-UB: 2010, *Els contractes programa dels equipaments culturals. Governança, eficiència i retorn social del sistema públic d'equipaments culturals de Catalunya*, Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació, Generalitat de Catalunya.
- DIPUTACIÓ DE BARCELONA; CAMBRA DE COMERÇ DE BARCELONA: 2011, *Informe Territorial de la Província de Barcelona 2011*, Barcelona.
- FUNDACIÓ JAUME BOFILL: 2012, *L'estat de l'educació a Catalunya, Anuari 2011*.
- IGOP-UAB: 2008, *El retorn social de les polítiques culturals*, Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació, Generalitat de Catalunya.
- NARRILLOS, Hugo: 2012, *Economia Social. Valoración y medición de la inversión social (método SROI)*, Ecobook Editorial del Economista.
- OCDE: *Early Childhood Education and Childcare, ECEC. Padró continu de Sant Feliu de Llobregat*.
- ROVIRA-MARTÍNEZ, Marta: 2010, *L'impacte social del Tercer Sector Cultural*, Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació, Generalitat de Catalunya.
- SEMPERE, Núria: 2006, *Escoles Municipals de Música: educació musical i acció cultural a Catalunya*, Diputació de Barcelona, Àrea d'Educació.
- SÍNDIC DE GREUGES: 2007, *Informe Escolarització de 0 a 3 anys a Catalunya, Informe extraordinari*, Barcelona.

www.icps.cat